

JOANNA MODRZYŃSKA

PROTOKÓŁ
DYPLOMATYCZNY,
ETYKIETA I ZASADY
SAVOIR-VIVRE'U

JOANNA MODRZYŃSKA

PROTOKÓŁ DYPLOMATYCZNY, ETYKIETA I ZASADY SAVOIR-VIVRE'U

---

wydanie II poszerzone

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Recenzent I wydania
Dr hab. Kazimierz Lankosz, prof. UJ

Wydawca
Kamila Dołęgowska-Narloch

Redaktor prowadzący
Janina Burek

Opracowanie redakcyjne
Iwona Pisiewicz
Joanna Holdys

Korekta i łamanie
Wydawnictwo JAK

Projekt graficzny okładki
Studio Kozak

Zdjęcie wykorzystane na okładce
© *iStockphoto.com/Okea*

.....
Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących
im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej
w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło.
A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.
.....

prawolubni

Szanujmy prawo i własność.
Więcej na www.legalnakultura.pl
Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer SA, 2014, 2016

Wydanie II poszerzone

ISBN 978-83-264-9715-5

Wydane przez:
Wolters Kluwer SA

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

O autorce	7
Przedmowa	9
CZĘŚĆ PIERWSZA	
PROTOKÓŁ DYPLOMATYCZNY I ETYKIETA	13
1. Ewolucja i podstawowe pojęcia	15
Stosunki międzynarodowe a dyplomacja	15
Umowy międzynarodowe regulujące stosunki dyplomatyczne i konsularne	23
Podstawowe pojęcia	29
Podstawowe instytucje	34
Sprawowanie funkcji dyplomatycznych i konsularnych	41
2. Wewnętrzne i zewnętrzne organy o kompetencjach w stosunkach międzynarodowych	60
Głowa państwa	61
Premier i rząd	63
Parlament	64
Ministerstwo Spraw Zagranicznych	65
Organy zewnętrzne państwa w stosunkach międzynarodowych	72
3. Zasada precedencji i jej następstwa	75
Cel i różnice w sposobie stosowania zasady precedencji	76
Sposoby rozmieszczania uczestników spotkań o różnym charakterze	83
Tytulatura	86
4. Międzynarodowy i krajowy protokół dyplomatyczny	89
Przygotowanie wizyt na wysokim szczeblu	89
Negocjowanie i podpisywanie porozumień międzynarodowych	94
Języki	95

Tłumacze	99
Relacje z mediami	100
Flaga i godło	101
5. Ważne osoby i uroczystości	116
Prezydent	116
Uroczystości i ceremonie, w których uczestniczą najważniejsze osoby w państwie	118
Żałoba narodowa	120
6. Protokół dyplomatyczny w organizacjach międzynarodowych	126
Organizacja Narodów Zjednoczonych	127
Unia Europejska	131
Rada Europy	150
NATO	152
7. Korespondencja dyplomatyczna	153
Podstawowe zasady korespondencji oficjalnej	153
Rodzaje pism dyplomatycznych	155
Netykieta	158

CZĘŚĆ DRUGA

DOBRE MANIERY I SAVOIR-VIVRE	165
8. Organizacja przyjęć i spotkań towarzyskich	167
Rodzaje spotkań, przyjęć i bankietów	167
Sposoby planowania i zapraszania na spotkania różnego typu	171
Przygotowanie stołów i nakryć	176
Zachowanie podczas spotkań towarzyskich	200
Ubiór	236
Pozostałe okazje	242
9. Etykieta w biznesie	248
Etykieta w biznesie na co dzień	248
Różnice kulturowe – wybrane aspekty	251
Różnice kulturowe na przykładzie wybranych krajów	255
Bibliografia	281
Literatura	283
Indeks	285

O autorce

Joanna Modrzyńska jest absolwentką stosunków międzynarodowych na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego. Na tej samej uczelni uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce. Swoją karierę naukową związała z Wydziałem Politologii i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, który mieści się w jej rodzinnym Toruniu.

Była stypendystką Fundacji im. Aleksandra von Humbolta dla Młodych Badaczy Naukowych na Uniwersytecie Ruprechta-Karola w Heidelbergu w Niemczech. Jej zainteresowania naukowe i dydaktyczne koncentrują się na różnorodnych aspektach funkcjonowania Unii Europejskiej, na tematyce związanej z protokołem dyplomatycznym i etykietą w biznesie oraz organizacją i funkcjonowaniem polskiej i zagranicznej służby dyplomatycznej.

Jest autorką publikacji naukowych z zakresu funkcjonowania i polityki na rzecz rozwoju Unii Europejskiej oraz różnych aspektów stosowania protokołu dyplomatycznego. Umiejętności praktyczne doskonaliła podczas licznych szkoleń i spotkań seminaryjnych w International School of Protocol and Diplomacy w Brukseli, Minding Manners School w Londynie i Akademii Dyplomatycznej w Warszawie. Jest założycielką i głównym trenerem szkoły Art of Manners, gdzie dzieli się swoimi doświadczeniami z zakresu dobrych manier, stosowania zasad *savoir-vivre*'u w praktyce oraz organizacji spotkań oficjalnych i towarzyskich.

Przedmowa

Podstawowe zasady i normy regulujące stosunki pomiędzy plemionami, narodami i – ostatecznie – państwami są efektem wielowiekowej praktyki. Jednak dopiero zakończenie II wojny światowej przyniosło najbardziej spektakularne z dotychczasowych zmiany spowodowane m.in. gwałtownym wzrostem liczby państw i organizacji międzynarodowych, a co za tym idzie – intensyfikację relacji pomiędzy tymi podmiotami. W ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat nastąpił niespotykany dotąd rozwój stosunków dyplomatycznych. Zamiast przeważających dotychczas stosunków bilateralnych podmioty stosunków międzynarodowych zaczęły preferować stosunki wielostronne. Na porządku dziennym są tzw. spotkania na szczycie, w ramach wspólnych instytucji o charakterze parlamentarnym czy organów organizacji międzynarodowych. Zazwyczaj spotkaniom tym towarzyszą mniej lub bardziej oficjalne okazje (m.in. śniadania robocze, obiady zasiadane lub na stojąco czy też koncerty). W każdym z tych przypadków obowiązują specyficzne zasady dotyczące stroju czy zachowania przy stole, których znajomość jest obligatoryjna.

Należy podkreślić fakt, że kwestie związane z szeroko pojętą dyplomacją, etykietą i ceremoniałem – ze względu na swoją długą historię – noszą znamiona wielowiekowej tradycji, dlatego przez niektórych mogą być postrzegane jako przestarzałe i nieprzystające do współczesnych wymagań. Otóż, nic bardziej mylnego. To właśnie owa tradycja sprawia, że dyplomacja, etykieta i ceremoniał są czymś wyjątkowym, zaś znajomość reguł, które nimi rządzą, staje się cechą wyróżniającą osoby poszukiwane w relacjach międzyludzkich, zarówno w wymiarze służbowym, jak i publicznym czy prywatnym.

Ze względu na często sygnalizowane wątpliwości warto podkreślić, że protokół dyplomatyczny nie jest – jak to się wielokrotnie mylnie uważa – zbiorem sztywnych i przypadkowych, często nieracjonalnych reguł. Bliższe zapoznanie się z zasadami rządzącymi protokołem dyplomatycznym i etykietą

sprawia, że stają się one logiczne i potrzebne, zaś sam protokół wydaje się czymś w rodzaju sztuki i zbiorem naturalnych odruchów zamiast dotychczasowej nauki „na pamięć”. Znajomość obowiązujących reguł pozwala na swobodne zachowanie w każdym towarzystwie i w każdych okolicznościach oraz ogranicza do minimum prawdopodobieństwo popełnienia *faux pas*¹. Zasady protokołu dyplomatycznego nie służą tworzeniu barier między ludźmi czy narodami, wręcz przeciwnie – pozwalają unikać sytuacji niekomfortowych i kryzysowych, zapobiegać im oraz budować porozumienie mimo dzielących ludzi różnic kulturowych.

Wbrew potocznemu wyobrażeniu protokół dyplomatyczny i dobre maniere nie są katalogiem zasad przyjętych dawno temu i trwających od tamtej pory w niezmienionej formie. Zmieniające się czasy i nowe okoliczności sprawiają, że zmianom podlegają również obowiązujące reguły. Dlatego ostatnią cechą, o którą można obecnie podejrzewać protokół dyplomatyczny i etykietę, jest brak elastyczności w odpowiedzi na wyzwania XXI wieku. Patrząc wstecz, można wręcz stwierdzić, że każde nowe pokolenie tworzy własny kodeks dobrych manier, wykorzystując zasady wypracowane i udoskonalone przez przodków.

Można sobie oczywiście zadać pytanie, czy współcześnie potrzebny jest kodeks dobrych manier. Dla wszystkich osób, które żyją w mniejszych czy większych wspólnotach, odpowiedź na to pytanie musi być twierdząca. Codzienne przestrzeganie ogólnie przyjętych norm zachowania sprawia, że ludzka koegzystencja staje się bardziej harmonijna i życzliwa.

Warto zauważyć, że znajomość reguł protokołu dyplomatycznego nie tylko pozwala na uzyskanie pewności siebie wynikającej ze znajomości powszechnie przyjętych zasad. To również kwestia posiadania określonych oczekiwań, czyli możliwość przewidzenia tego, jak zachowają się inni, i odpowiedniego reagowania na to zachowanie. Połączenie konkretnej wiedzy z uzasadnionymi oczekiwaniami wobec innych osób pozwala na uniknięcie różnego rodzaju sytuacji konfliktowych i zapewnienie maksymalnego komfortu wszystkim osobom w zróżnicowanych sytuacjach.

Przestrzeganie reguł protokołu dyplomatycznego i etykiety to przede wszystkim dowód na okazywanie szacunku nie tylko najbliższemu, krewnym

---

¹ Gafa, nietakt (z fr. ‘fałszywy krok’) – oznacza nieświadomie popełniony błąd lub pogwałcenie niepisanych reguł danej społeczności. Należy pamiętać, że różnice kulturowe są często źródłem nieporozumień w tej kwestii – to, co jest akceptowalne w jednym kręgu kulturowym, w innym może być uznane za niedopuszczalne.

i znajomym, ale również osobom spotykanym po raz pierwszy. Znajomość odpowiednich zasad pozwala na zachowywanie się we właściwy sposób, który zapewnia dobre samopoczucie innym osobom i sprawia, że nasza obecność jest tak bardzo pożądana na różnego rodzaju spotkaniach towarzyskich.

Protokół dyplomatyczny, mimo że szczyli się wielowiekową tradycją, podlega – jak już wcześniej zostało wspomniane – ciągłym zmianom i adaptacjom do zmieniającej się rzeczywistości. Doskonałym przykładem ilustrującym to stwierdzenie jest Watykan, na którego tradycjonalizm składa się nie tylko jego historia jako państwa – podmiotu stosunków międzynarodowych, ale przede wszystkim tradycja papieża jako zwierzchnika Kościoła katolickiego. Często przytaczanym przykładem dowodzącym tego, że nawet protokół dyplomatyczny Stolicy Apostolskiej „nadąża” za zmieniającymi się okolicznościami, jest wydarzenie, które miało miejsce podczas planowanej w Watykanie wizyty ówczesnej Pierwszej Damy Stanów Zjednoczonych Ameryki – żony prezydenta Johna F. Kennedy’ego. Wówczas to do amerykańskiego protokołu dyplomatycznego zostało wystosowane zapytanie, w jaki sposób papież ma się zwracać do swojego gościa. Odpowiedź, która nadeszła, dawała trzy opcje do wyboru: „Madame la Présidente”, „Madam” lub „Mrs. Kennedy”. Kiedy jednak doszło do spotkania, papież Paweł VI z wyciągniętymi rękoma wykrzyknął: „Och, Jacqueline”, łamiąc tym samym przyjęte zasady, ale jednocześnie witając swojego gościa z niebywałą otwartością i sympatią².

Podręcznik, który właśnie oddaję do rąk Czytelnika, jest owocem mojego wieloletniego zainteresowania protokołem dyplomatycznym oraz efektem przygotowań do prowadzenia na różnym poziomie, w tym zwłaszcza akademickim, zajęć z przedmiotów takich jak: „Protokół i korespondencja dyplomatyczna”, „Protokół dyplomatyczny w Unii Europejskiej” czy „Protokół dyplomatyczny i dobre obyczaje we współczesnym świecie”. Na moje doświadczenie złożyły się również kursy i szkolenia odbyte w Akademii Dyplomatycznej Polskiego Instytutu Stosunków Międzynarodowych, International School of Protocol and Diplomacy w Brukseli czy szkole *Minding Manners* w Londynie.

Z założenia niniejsza książka ma służyć jako podręcznik akademicki, chociaż jej podział na dwie części, z których pierwsza ma wymiar bardziej teoretyczny, zaś druga – praktyczny, pozwala na kierowanie jej także do dyplomatów, członków administracji centralnej i samorządowej oraz studentów,

---

² J.R. Wood, J. Serres, *Diplomatic Ceremonial and Protocol. Principles, Procedures and Practices*, Macmillan and Co Ltd., London 1970, s. XVI.

biznesmenów i innych osób zainteresowanych poznaniem czy utrwaleniem reguł ułatwiających codzienne poruszanie się w gąszczu i zawiłościach stosunków międzyludzkich, również w kontekście coraz częściej występujących różnic kulturowych. Dodatkowo może ona służyć pomocą osobom zatrudnionym w działach współpracy międzynarodowej lub często wyjeżdżającym w zagraniczne podróże. W książce nie zbrakło także wskazówek dotyczących codziennego życia, co sprawia, że może ona znaleźć odbiorców właściwie wśród wszystkich, którzy chcą utrwalić swoją znajomość etykiety i dobrych manier oraz aspirować do miana kulturalnego i dobrze wychowanego Europejczyka.

Autorka

Część pierwsza

Protokół dyplomatyczny i etykieta

Ewolucja i podstawowe pojęcia

Stosunki międzynarodowe a dyplomacja

Niezwykle trudno jest dziś wyznaczyć granicę i dokładnie wskazać, do jakiego momentu istniejące stosunki dotyczyły relacji pomiędzy plemionami i grupami ludzi, a od kiedy można je określić mianem międzynarodowych. Podobnie jest z dyplomacją, która początkowo służyła jako narzędzie wykorzystywane do budowania relacji między plemionami i grupami społecznymi, następnie narodami i państwami, zaś współcześnie wspomaga również procesy utrzymywania stosunków z (i pomiędzy) organizacjami międzynarodowymi. Dyplomacja, podobnie jak stosunki międzynarodowe, ewoluowała na przestrzeni wieków, przy okazji tworząc i udoskonalając protokół dyplomatyczny, aby z początkiem XIX wieku wytworzyć jego uniwersalne zasady, uznawane w wielu przypadkach przez większość uczestników stosunków międzynarodowych po dzień dzisiejszy.

Protokół dyplomatyczny służy usystematyzowaniu i uporządkowaniu reguł stosowanych podczas różnego rodzaju spotkań czy rozmów według kryteriów maksymalnie obiektywnych i zrozumiałych dla wszystkich uczestników. O ile protokół jest zbiorem reguł skierowanych do państw i rządów oraz ich przedstawicieli służących pomocą przy organizacji i podczas spotkań oficjalnych, a także tych mniej formalnych, o tyle nie należy zapominać, iż wykorzystuje on również zasady stosowane w codziennym życiu przez każdego człowieka (bez względu na to, czy świadomie, czy też nie). Jednym z elementów składowych protokołu dyplomatycznego są dobre maniery, a te są niezbędnym elementem działań podejmowanych przez każdego człowieka w przeróżnych okolicznościach.

Przykładowo, stosowana w protokole dyplomatycznym hierarchia oparta na obiektywnych kryteriach jest niczym innym jak próbą naśladowania zachowań pojawiających się nie tylko w świecie zwierząt, ale również w stosunkowo prymitywnych grupach społecznych, nie wspominając o każdym mniej lub bardziej zorganizowanym państwie. Ta podstawowa zasada dotycząca utrzymania pokojowych relacji i unikania zachowań mogących urazić drugą stronę ma swoje zastosowanie zarówno w codziennym życiu, jak i podczas utrzymywania szeroko pojętych stosunków międzynarodowych. Warto również zauważyć, że osoby cieszące się największym szacunkiem najczęściej zdobywają go poprzez swoje zachowanie adekwatne do okoliczności oraz niezwykłą uprzejmość (czyli stosowanie zasad etykiety i dobrego zachowania w praktyce). Warto w tym miejscu wspomnieć słowa niezującego już prezydenta Stanów Zjednoczonych Ameryki Johna F. Kennedy'ego, który w czasach, gdy niewłaściwe i nieuprzejme zachowanie było jedną z metod powszechnie wykorzystywanych w stosunkach międzynarodowych (była to taktyka mająca na celu wyprowadzenie drugiej strony z równowagi oraz pokazanie swojej przewagi), powiedział, że „uprzejmość nie jest słabością”¹. Również Kanclerz Otto von Bismarck podkreślał, że „nawet w deklaracji wojny zasady kurtuazji muszą być przestrzegane”².

Im bardziej odległe czasy, tym trudniej doszukiwać się sformalizowanych oraz trwałych i powszechnie stosowanych narzędzi służących do utrzymywania stosunków dyplomatycznych. W starożytnej Grecji doraźnie, w zależności od potrzeb, z poselstwami wysyłani byli mówcy, oratorzy, filozofowie lub też mający duże doświadczenie życiowe starsi wiekiem mężczyźni. Wbrew obecnej praktyce, nie oczekiwano od nich zbierania informacji czy pisania raportów ze swoich podróży. Ich podstawowym zadaniem było wygłaszanie wspianiałych i imponujących przemówień oraz przekonywanie do swoich racji drugiej strony. Posiadane przez nich wykształcenie, doświadczenie oraz zdolności oratorskie zwiększały szanse na pozytywne załatwienie sprawy. Jednocześnie, ze względu na dojrzały wiek, ich ewentualna dłuższa nieobecność nie wpływała znacząco na drastyczne zmniejszenie możliwości obronnych danego państwa czy miasta. Na przykład w praktyce starożytnej Grecji wykształciły się dwa rodzaje posłów: heroldowie (gr. *keriukes* lub *angeloi*), posiadający atrybuty natury sakralnej, oraz posłowie o charakterze świeckim, często nazywani posłami politycznymi

¹ J.R. Wood, J. Serres, *Diplomatic Ceremonial and Protocol. Principles, Procedures and Practices*, Macmillan and Co Ltd., London 1970, s. XV.

² *Ibidem*.

(gr. *presbeis*)³. Już w V w. p.n.e. kontakty między państwami-miastami greckimi były na tyle częste i rozwinięte, że można mówić o czymś na kształt regularnego systemu dyplomatycznego. Dobrym przykładem ilustrującym stosowaną wówczas praktykę dyplomatyczną jest zwołana przez Spartę w 432 r. p.n.e. konferencja sprzymierzeńców, podczas której mieli oni stwierdzić, czy Ateny złamały warunki traktatowe i czy w związku z tym powinny ponieść karę w postaci wypowiedzenia wojny⁴. Warto zauważyć, że nawet mimo ostatecznej zgody na wypowiedzenie wojny Atenom, obecnej wówczas w Sparcie delegacji ateńskiej negocjującej warunki umowy handlowej pozwolono na pozostanie w mieście i dokończenie swojej misji, co świadczy o istnieniu rozwiniętych zasad dyplomacji, a nawet zaczątków stosowania immunitetów i przywilejów dyplomatycznych w praktyce. Warto również wspomnieć, że ówczesnym Grekom nieobca była np. instytucja arbitrażu w trakcie rozwiązywania sporów.

Starożytnym Grekom zawdzięczać należy również pochodzenie słowa „dyplomacja”. Początkowo słowo *diploum* oznaczało ‘zginać, składać’ i wiązało się z nazwą wszelkich dokumentów podróży, które były wydawane w postaci drewnianych bądź metalowych tabliczek połączonych ze sobą w określony sposób i nazywanych *diplomas* (gr. *diplóos* ‘podwójny’). Później nazwa ta została rozciągnięta na wszystkie oficjalne dokumenty, zwłaszcza te dotyczące przemieszczania się, przywilejów i immunitetów czy negocjowania porozumień.

Starożytnej Grecji zawdzięczamy także początki dyplomacji wielostronnej (konferencyjnej). Do przykładów zaliczyć można zwołane w 432 r. p.n.e. spotkanie delegatów Związku Peloponeskiego czy w 338 r. p.n.e. – Kongresu Korynckiego⁵.

O krok dalej poszli władcy starożytnego Rzymu, którzy powierzyli sprawowanie funkcji dyplomatycznych stałemu organowi. Było to kolegium fecjalów (łac. *fetiales*), liczące 20 kapłanów, którzy oprócz obowiązków religijnych w razie potrzeby wyruszali również z poselstwami dyplomatycznymi. W zależności od powierzonego zadania występowali oni pod różnymi nazwami: wysłańców (łac. *legati*), mówców (łac. *oratores*) lub zwiastunów (łac. *nuntii*). To właśnie starożytni Rzymianie rozwinęli i metodycznie uporządkowali podstawy systemu prawnego, czego przykładem jest np. podział na rodzaje

³ F. Przetacznik, *Nietykalność osobista przedstawiciela dyplomatycznego*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1970, s. 25.

⁴ H. Nicolson, *Diplomacy*, Oxford University Press, London 1950, s. 21.

⁵ J. Sutor, *Prawo dyplomatyczne i konsularne*, LexisNexis, Warszawa 2010, s. 22.

Książka jest przeznaczona dla dyplomatów, pracowników administracji centralnej i samorządowej, biznesmenów i studentów. Może być przydatna także osobom zatrudnionym w działach współpracy międzynarodowej, często podróżującym za granicę oraz wszystkim tym, którzy chcą utrwalić swoją znajomość etykiety i dobrych manier oraz aspirują do miana kulturalnego i dobrze wychowanego Europejczyka.

W pierwszej części publikacji przybliżone zostały zagadnienia z zakresu protokołu dyplomatycznego i etykiety, w części drugiej – reguły savoir-vivre'u.

Szczegółowo omówione zostały takie zagadnienia, jak:

- ewolucja dyplomacji i podstawowe pojęcia w niej stosowane,
- wewnętrzne i zewnętrzne organy państwa i ich rola w stosunkach międzynarodowych,
- zasada precedencji i jej następstwa,
- przygotowanie wizyt na wysokim szczeblu oraz negocjowanie i podpisanie porozumień międzynarodowych,
- podstawy organizacji uroczystości i ceremonii oficjalnych,
- protokół dyplomatyczny w organizacjach międzynarodowych (ONZ, NATO, Unia Europejska, Rada Europy),
- korespondencja dyplomatyczna (m.in. netykieta),
- organizacja przyjęć i spotkań towarzyskich oraz etykieta w biznesie.

*Książkę rekomenduje **dr Luis Ritto**, profesor emeritus i pracownik naukowy Międzynarodowej Szkoły Protokołu i Dyplomacji w Brukseli, były ambasador Unii Europejskiej w Watykanie i Zakonie Maltańskim oraz były stały przedstawiciel Unii Europejskiej w ONZ. Píše on: „W przypadku kraju o tak długiej historii i bogatej tradycji jak Polska bardzo ważne jest opisanie kwestii związanych z protokołem i etykietą. W książce w zrozumiały sposób przedstawiono tę tematykę w różnych aspektach, podając informacje przydatne zarówno w środowisku polskim, jak i międzynarodowym”.*

Patronat merytoryczny

Zamówienia:

infolinia 801 04 45 45, fax 22 535 80 01
zamowienia@wolterskluwer.pl
www.wolterskluwer.pl
Księgarnia internetowa: www.profinfo.pl

cena 69 zł (w tym 5% VAT)